

NEKAJ MISLI O TERORIZMU OB PREDSTAVITVI ZBORNICA »BESEDE TERORJA. MEDIJSKA PODOBA TERORJA IN NASILJA«

Povabilo na tiskovno konferenco ob predstavitvi nove publikacije je lahko izziv za poglobljeno razmišljanje o vsebini, še zlasti, če ti je ta blizu, je zanimiva ali aktualna. Ob povabilu na predstavitev zbornika Zbirke Županičeve knjižnice z naslovom »Besede terorja. Medijska podoba terorja in nasilja«, ki jo je uredil Božidar Jezernik, sem takoj pomislil, da kot predstavnik Ministrstva za obrambo, udeležencev ne smem le pozdraviti, temveč moram o terorizmu tudi povedati nekaj besed. Zato se vam ob tej priložnosti zahvaljujem za povabilo, hkrati pa sem zelo zadovoljen, da se tako kompleksna problema, kot sta terorizem in nasilje, obravnavata ne samo celoviteje in iz različnih zornih kotov, temveč tudi odgovornejše.

Uvod

Republika Slovenija je preko svojih institucij pristopila k spremljanju omenjene problematike praktično že pred prvimi večjimi pojavi nasilja v svetu, bistveno pa je svoje delo na tem področju aktivirala po 11. septembru 2001. Tako je bila na državni ravni ustanovljena medresorska koordinacija o ukrepih v boju proti terorizmu, ki ima natančno opredeljene naloge in odgovornosti, vse pa imajo za cilj pravočasno odkrivanje potencialnega terorizma, medsebojno informiranje, analiziranje ter napovedovanje dogajanj v prihodnosti.

Po terorističnih napadih na ZDA se je RS aktivno vključila v mednarodno protiteroristično koalicijo in sprejela niz mednarodnih ukrepov na tem področju. Posebej velja poudariti, da je Republika Slovenija sprejela tudi nekaj novih oziroma dopolnila že veljavne notranje pravne akte v smislu boja proti terorizmu (npr. Deklaracija o skupnem boju proti terorizmu, Zakon o preprečevanju pranja denarja, Nacionalno poročilo o ukrepih proti terorizmu ...).

V letu 2002 je Republika Slovenija sprejela odločitev o organizaciji mednarodnega posveta na temo: »Mednarodni terorizem - nacionalno in regionalno zoperstavljanje«, ki pa je bil iz objektivnih razlogov preložen na leto 2003.

V nadaljevanju bom predstavil svoj pogled na pojav terorizma ob upoštevanju različnih definicij tega pojava, predvsem pa

tako, da bi se približal razmišljanjem avtorjev prispevkov v že omenjenem zborniku in odprl nova vprašanja v zvezi z medijsko podobo tega pojava.

Zakaj je treba, da se sleherna država celovito loteva problema terorizma

Za mednarodno varnostno okolje sta značilna hitro spreminjanje in pojavljanje novih virov ogrožanja ter zmanjšanje verjetnosti neposrednega vojaškega ogrožanja. V obdobju globalizacije imajo grožnje varnosti vse bolj transnacionalni značaj, kar zahteva ustrezno (globalno) ukrepanje in ravnanje. Ni mogoče z gotovostjo napovedati, kako se bo svet razvijal in kateri novi viri ogrožanja se bodo pojavljali. Vsekakor pa bodo odvisni od številnih dejavnikov, medsebojno povezani, težko jih bo predvideti in se z njimi spoprijeti. Vse to bo zahtevalo sodelovanje mednarodnih subjektov in spreminjanje in prilagajanje struktur, ki zagotavljajo notranjo in zunanjo varnost, tudi struktur ter obseg oboroženih sil.

Pojavljajo in krepijo se številna nevojaška ogrožanja, kar kaže na potrebo po pripravljenosti družbe za reagiranje v kriznih razmerah. Najbolj verjetni viri ogrožanja varnosti v prihodnje bodo terorizem, širjenje orožij za množično uničevanje, mednarodna trgovina z drogami in organiziran kriminal, ilegalne migracije in t. i. informacijske operacije. Vsi našteti viri imajo transnacionalni značaj, zato bodo pri odzivanju nanje imeli največji pomen sodelovanje med mednarodnimi subjekti, pravočasno pridobivanje in izmenjava informacij in izvajanje ustreznih ukrepov za njihovo preprečevanje. Predvidoma bodo nekateri od teh virov ogrožanja pri odzivanju države nanje zahtevali tudi vključevanje vojaškega elementa.

Opredelitev grožnje terorizma

Osnovna težava, ki jo vsiljuje mednarodni terorizem, je grožnja nacionalni in mednarodni varnosti. Razdiralni in destruktivni

udarec, ki ga je terorizem zadal družbam in vladam posameznih držav, postavlja na kocko več kot samo tradicionalen red in zakonodajo. Ogrožena sta regionalna in svetovna varnost ter stabilnost. Mednarodni terorizem predstavlja splošno grožnjo, pred katero ni varna nobena država. Zaradi njegovih razsežnosti je lahko boj proti mednarodnemu terorizmu uspešen le, če je organiziran na internacionalni ravni.

Mednarodni terorizem je dovolj močan, da lahko izzove, destabilizira in uniči izbrane družbe in države. Nenehna rast in naraščajoča vpliv in moč terorističnih organizacij predstavljajo grožnjo na mednarodni ravni. Posamezne države, ki se proti terorizmu in kriminalu bojujejo same, so nesposobne premagati fenomen mednarodnega terorizma. Z raznimi političnimi spori, bodisi na nacionalni bodisi na internacionalni ravni, pa si samo še otežujemo zasledovanje in kazenski pregon krivcev in akterjev naraščajočega terorizma in kriminala. Današnja varnost zato zahteva koordiniran, skupen boj vseh civilnih in vojaških sil, ki naj bi delovale skladno tako znotraj države kot tudi v mednarodnem prostoru.

Znotraj konteksta varnosti se z mednarodnim terorizmom povezone štiri točke:

- Grožnja, ki jo mednarodni terorizem in njegove posledice predstavljajo za družbo in vladne režime,
- globalna ogroženost,
- vprašanje, ali se lahko države same uspešno spopadejo s fenomenom terorizma,
- vloga vojske pri zagotavljanju narodne in mednarodne pomoči v boju zoper terorizem in kriminal.

Terorizem je specifičen in premišljen tip grožnje z nasiljem ali nasilja, ki za doseganje svojih političnih, religioznih ali ideoloških ciljev grozi, ustrahuje in izsiljuje. Je vrsta asimetrične grožnje, pri čemer gre za uporabo taktike in orožij, s katerimi se napadalec izogne tistih točk, v katerih je nasprotnik najmočnejši in udari tam, kjer je le-ta najbolj ranljiv. Po zadnjih terorističnih napadih je termin »asimetrične grožnje« postal bolj pogost v besednjaku strateškega načrtovanja in pripravljanja obrambe tudi zoper te »nepredvidljive« grožnje. Teroristične grožnje so vedno prisotne, napad pa se vselej zgodi takrat, ko se ga najmanj pričakuje. Pri obrambi pred asimetričnimi grožnjami se morajo definirati tudi »asimetrične prednosti«, ki jih lahko imajo nekatere moderne oborožene sile. Pri soočanju z asimetričnimi grožnjami je prvi izziv ogroženega predvsem v tem, da izniči prednosti nasprotnika in nad njim uveljavi lastno premoč oziroma lastne asimetrične prednosti.

Boj proti terorizmu

Za ustrezen način bojevanja zoper terorizem je treba najprej identificirati vzroke za ta pojav. Ti segajo od političnih, ideoloških, religioznih, gospodarskih, nacionalnih, vojaških motivov do individualnih ali kolektivnih prestižnih interesov. V sodobnih okoliščinah globaliziranega sveta terorističnim organizacijam zaradi razpredenega transportnega sistema (avtomobilski in letalski promet), razvitega komunikacijskega

sistema, odstranitve ovir za trgovanje in potovanje med vzhodom in zahodom, rasti svetovne populacije in naraščanja ilegalne migracije, nastajajo vse ugodnejše razmere, ki še dodatno pripomorejo k razraščanju mednarodnega terorizma.

Mnogo držav se je boju proti terorizmu po 11. septembru pridružilo tudi konkretno, in sicer s številnimi ukrepi, ki jih po klasifikaciji Sveta Evropske unije razvrščamo v štiri okvirne skupine:

- Pravosodno sodelovanje (uvredba evropske tiralice, usklajevanje kazenskega prava držav),
- tesnejše sodelovanje policije z obveščevalnimi službami (hitrejši pretok informacij, ustanovitev skupine pro titerorističnih specialistov),
- preprečevanje in boj proti financiranju terorizma (reforma bančnih sistemov in nadzor),
- strožji nadzor nad zunanjimi mejami (strožji fizični nadzor nad mejami in večja previdnost pri izdajanju dovoljenj za vstop in bivanje v državah).

Predvsem s strani ZDA je bilo mogoče zaslediti težnjo po uporabi vojaške sile v nadaljnjem boju zoper teroriste in kot obrambo pred morebitnimi prihodnjimi napadi. Vendar je do dejanske vojaške reakcije (Afganistan) prišlo šele, ko so bile izpolnjene nekatere predpostavke, in sicer:

- Da so bili pridobljeni zadostni obveščevalni podatki z dokazi o krivdi storilcev terorističnih dejanj,
- da je bil vsak od storilcev že identificiran kot storilec terorističnih dejanj v preteklosti,
- da je bilo teroristično dejanje nedvoumno naperjeno proti življenjem in lastnini državljanov ZDA in nji hovim interesom ter bilo izvedeno na območju, kjer so bili prisotni državljani ZDA.

Boj zoper terorizem pa nikakor ne sme temeljiti le na vojaško-varnostni in obveščevalno-varnostni aktivnosti, temveč mora vključevati (predvsem) diplomatsko, politično, gospodarsko, zdravstveno, znanstveno in drugo dejavnost. Boj proti terorizmu se ne sme razumeti kot maščevanje ali kot vodenje klasične vojne in ne sme imeti rasne, verske ali nacionalne konotacije. Predvsem pa ne sme bistveno posegati v že dosežene standarde pri varovanju človekovih pravic.

Na dolgi rok bi morale vse države svoje protiteroristično delovanje osredotočiti predvsem na socialne, ekonomske in politične korenine terorizma tako, da bodo koordinirale globalne ekonomske in politične reforme, okrepile svojo diplomatsko dejavnost in ostale tudi policijsko in vojaško primerno pripravljene.

Preseganje institucionalnega boja proti terorizmu

V današnjem svetu obstaja nujna potreba, da se v ta skupen, globalen boj proti terorizmu vključi poleg institucij sistema tudi civilna družba, predvsem pa znanstvena in publicistična

elita.

Tudi Vlada Republike Slovenije se je, ko se je odločila za organizacijo že omenjenega mednarodnega posveta »Mednarodni terorizem - nacionalno in regionalno zoperstavljanje, te problematike lotila širše, kar je razvidno iz opredelitve področja ter vsebin :

- Institucionalni okvir boja proti terorizmu,
- civilna družba in pojav terorizma,
- znanstvena analiza pri identifikaciji tokov in protislovij sodobnega sveta.

Iz naslovov je razvidno, da je namen posveta širši ter da želi identificirati in povezati dejavnike, ki pomembno vplivajo na uspešnost protiterorističnega delovanja, razširiti in ponuditi nova spoznanja o nujnosti globalnega, regionalnega in nacionalnega zoperstavljanja terorizmu. Zato bodo na posvet poleg predstavnikov zakonodajne, sodne in izvršne oblasti ter obveščevalno-varnostnih služb, povabljeni tudi predstavniki znanstvenih in izobraževalnih ustanov ter civilnodružbenih organizacij in drugi. Širši pristop je še posebej razviden iz vsebinskega sklopa **civilna družba in pojav terorizma**, ki poudarja:

- Pomen civilne družbe pri oblikovanju sistemske zaščite,
- izrabljanje filozofskih in religiozno-teoloških sistemov za opravičevanje nasilnih dejanj pri odpravljanju problemov sodobnega sveta,
- odgovornost civilne družbe za pojav in odgovor na pojav terorizma (etične razsežnosti problema),
- pomen medijev; pravica do informiranja in varnost kot vrednota,
- pomen kulturnometniškega ustvarjanja pri oblikovanju človekove psihoduhovne samopodobe.

Sklep

V zvezi z zbornikom z naslovom »Besede terorja. Medijska podoba terorizma in nasilja« je treba poudariti, da že naslov sam vabi bralca, da bi spoznal tudi drugo plat tega pojava, kot ga pozna v okviru stroke. Zato sem predstavil svoj pogled na pojav terorizma, pri katerem se mi zdi ključno in najpomembnejše vprašanje opredelitev odnosa terorizem-mediji in mediji-terorizem. Ta odnos je večplasten in dvosmeren, saj teroristi potrebujejo medije, mediji pa teroristične aktivnosti »hvaležno kupujejo« in jih senzacionalno prikazujejo (gre pri tem za vzpodbujanje ali preprečevanje terorizma??). Ker se mediji na ta način pojavljajo kot »orodje« teroristov, gre s tega vidika za zelo občutljivo področje, kjer se postavlja vrsta vprašanj: kje se končuje pravica do obveščeniosti, ali gre pri tem že za določeno vrsto propagande oziroma ali teroristi ne izkoriščajo medijev za svojo lastno propagando, ali se mediji tega zavedajo, kdo določa te meje ter na podlagi česa (kaj je informacija in kaj propaganda). Tudi svetovni splet - medmrežje je lahko pomembno orodje terorizma glede na informacije oziroma glede na to, kako se le-te sprejemajo oziroma dojemajo. Nenazadnje pa se mi zdi zelo pomembno tudi, kakšen je odnos medijev (nev-

tralen, odklonilen...) do terorizma glede na cilje teroristov, uporabljene metode, posledice in drugo.

Menim, da so to ključna vprašanja v zvezi z medijsko podobo terorja in nasilja oziroma v zvezi z obveščanjem javnosti o terorizmu. Upam, da sem s tem tudi sam prispeval kanček tistega, kar sem za zbornik zapisal že v uvodu, da je namreč fenomen terorizma kompleksen problem, ki ga je vredno obravnavati celovito in z različnih zornih kotov, predvsem pa odgovorno.

Viri:

- ANŽIČ, A. 2002: Mednarodni terorizem - varnostni izziv in dileme. V: Teorija in praksa, let. 39, št. 3. Ljubljana, 454-466.
 GREEN, J. D. 2001: Promote Democracy and Legitimate Governments. V: RAND Review, vol. 25, No. 3., 15-16.
 JAZBEC, M. 2002: Diplomacija in varnost - razvoj in približevanje procesov. Vitrum. Ljubljana, 274.
 LESSER, I. O. 2001: Strike at the Roots of Terrorism. V: RAND Review, vol. 25, No. 3., 14-15.

